

Küreselleşme ve Millî Devletin Geleceği

Paul Hirst, Grahame Thompson

Çeviren:

A. Selçuk Can

Türkiye ve Siyaset., ISSN 1302-9851., Sayı: 5., Kasım-Aralık 2001, Ankara., s.127-145

Orijinal Metin:

“Globalization and the Future of the Nation State”, *Economy and Society.*, Vol.: 24, Issue: 3, August 1995, pp.408-442

Bibliyografya Künyesi:

Hirst, Paul; Thompson, Grahame., “Küreselleşme ve Millî Devletin Geleceği”, Çeviren: A. Selçuk Can., *Türkiye ve Siyaset.*, ISSN 1302-9851., Sayı: 5., Kasım-Aralık 2001, Ankara., s.127-145., Orijinal Metin: “Globalization and the Future of the Nation State”, *Economy and Society.*, Vol.: 24, Issue: 3, August 1995, pp.408-442

Derginin tam metin pdf nüshasından kesme ile elde ederek münferit dosya hâlinde düzenleyen:

Durmuş Hocaoğlu

KÜRESELLEŞME VE MİLLÎ DEVLETİN GELECEĞİ*

Paul HIRST - Grahame THOMPSON

Çev: A. Selçuk CAN

126

Bu dergide (Economy and Society) daha önce yayımlanmış bir makalede (Hirst ve Thompson, 1992) yeni moda ekonomik küreselleşme kavramının geçerliliğini sorguladık. Millî ekonomilere, değişken ve frenlenemez dünya pazar güçlerince işletilen bir küresel ekonomi tarafından hükmedildiği ve bunların bu potada eritilmiş olduğu iddiasının durumu yansıtmaktan uzak olduğunu ileri sürdük. Son yirmi yılda malî pazarların uluslararasılaştırılmasına ve millîlararası ticaretin anahtar imalat ve hizmet sektörlerinde artan önemine rağmen, dünya ekonomisinin *uluslararası* bir sistem olarak kaldığını ileri sürdük. Bu dünya ekonomik sisteminin hiçbir açıdan frenlenemez olmadığını iddia ettik.

Son makalede, küreselleşme teorisyenleri tarafından gündeme getirilen daha geniş siyasî konular üzerinde durmaya yöneldik. Özellikle, yönetim fonksiyonlarının önemli bir mevkii olmak şeklinde bir geleceğe sahip olup olmadığını, sahipse bunun hangi yollarla olacağını inceledik. Tartışmamıza, modern devletin nispeten yeni bir fenomen olduğu ve “egemenliğin” on yedinci yüzyıldan bugüne kadarki modern şeklinin oldukça farklı bir siyasî iddia olduğu hatırlatmasıyla başlıyoruz. Egemenliğin gelişiminin *uluslararası* yönlerini, devletler arasında yapılan birbirinin içişlerine karışmama anlaşmalarının, devletin

toplum üzerindeki iktidarının tesis edilmesi bakımından önemli olduğunu vurguluyoruz.

Son yıllarda millî devletin yönetim imkânları değiştiği ve birçok bakımdan önemli derecede zayıfladığı (özellikle millî makro-ekonomi yönetimleri gibi) hâlde, millî devlet hayatî bir kurum olmayı sürdürmektedir. Bu, özellikle, etkili uluslararası yönetim için gerekli şartları sağlamakta geçerlidir. Yönetim imkânları ve devletin rolüne ilişkin tartışmamızda aşağıdaki temel noktalara işaret edebiliriz:

Daha önceki çalışmalarda iddia ettiğimiz gibi, uluslararası ekonominin, otomlaştırılmış bir uluslar-üstü (supranasjonal) küresel ekonomik sistem modeline benzemediği, dolayısıyla, millî devletlerin gerek millî gerekse uluslararası süreçler düzeyinde ekonomi yönetiminde oynayacak önemli bir role sahip olmasının muhtemel olduğu;

Ortaya çıkan uluslararası pazar hâkimiyeti şekilleri ve diğer ekonomik süreçlerin önemli millî hükümetlere yeni bir rol biçmekte olduğu; devletlerin daha az “egemen” varlıklar, daha çok uluslararası bir “siyasa”nın tamamlayıcıları olma işlevini kazanmakta olduğu ve millî devletin temel fonksiyonları arasında, uluslar-üstü veya ulus-altı yönetim mekanizmaları için meşruluk ve sorumluluk sağlamanın da olacağı;

Devletlerin, ülkeleri üzerindeki özel kontrolleri millîlararası pazarlar ve yeni iletişim medyası tarafından sınırlanmış olduğu hâlde, önemli derecede ülkesel kontrol sağlayan merkezî bir role hâlâ sahip oldukları –nüfusların düzenlenmesi; insanlar paradan, mallardan veya fikirlerden daha az devingendirler ve bir bakıma “millîleştirilmiş”, pasaportlara, vizelere, oturma ve çalışma izinlerine bağımlı kalmaya devam etmektedirler. İçinde nüfusunu düzenlediği bir ülkenin mal sahibi olarak demokratik devletin rolü, ona, başka hiçbir kuruluşun sahip olamayacağı belli bir uluslararası meşruiyet vermektedir ki, bu meşruiyet içinde nüfusu adına konuşabilmektedir.

“Millî Egemenliğin” Yükselişi

Siyaset teorisyenleri ve sosyologlar, Max Weber’i takiben, genellikle, modern devletin kendine has özelliğinin verili bir alan dahilinde şiddet araçları tekeline sahip olması olduğunu ileri sürerler. On yedinci yüzyılda modern devlet sistemi yaratıldı ve üyeleri tarafından karşılıklı olarak tanıdı. Bu tanımın özü, her devletin belli bir ülkenin münhasıran tek siyasî sahibi olması idi. “Devlet”, başka bir kurumu rakip kabul etmeyecek biçimde, hükümetin hâkim şekli hâline geldi. Ortaçağlar’da, otorite ve ülke arasında böyle tekil bir ilişki olmamıştı. Siyasî otoriteler ve diğer işlevsel özel yönetim şekilleri (örneğin din topluluk ve loncaları) aynı alana ilişkin paralel ve çoğu zaman yarışan iddialar yaratan karmaşık ve birbirine geçmiş şekillerde mevcut olmuştur. Bazıları, millî devletin hâkimiyet döneminin şimdi sona erdiğini ve yönetim ile ülke ayrıldığında, yönetimin çeşitli yönlerini farklı kuruluşların kontrol edeceği, bazı önemli faaliyetlerin önüne geçilemeyeceği bir döneme girdiğimizi iddia edecektir. Bu şüphelidir, fakat millî devletin hakimiyette münhasırlık iddiası tarihsel olarak spesifiktir.¹

Modern devlet, yönetme tekeli sa-
dece kendi iç çabasıyla elde etmemiştir. 1648 Westphalia Antlaşması’nda hükümetler, dışarıdaki dindaşlarını, onların devletleriyle aralarındaki çatışmalarda desteklememeyi taahhüt etmişlerdir.² Devletlerin birbirlerinin egemenliklerini çağın en önemli meselesi olan dinî inanç konusunda karşılıklı olarak tanıması, devletlerin iç kontrol ve istikrar için bazı siyasî hedeflerden vazgeçmek istedikleri anlamına geliyordu. Bu karşılıklı ve uluslararası anlaşma ile onaylanan dış müdahaleden bağımsızlığın kullanılmasıyla, devletler, “egemenlik”lerini toplumlarına empoze edebilmişlerdir. Devletlerin anlaşması, ülkesel otorite ve ruhban sınıfları arasındaki çatışmanın şeklini birincisi lehinde değiştirdi. Dolayısıyla, devletlerin yeni ortaya çıkan toplumlarında, egemenlik yeteneği önemli ölçüde *dışarıdan*, devletler arasındaki antlaşmalarla geldi

Modern devletin, ülkesel açıdan kesin ve siyasî bakımdan baskın bir güç olarak ortaya çıkışı da bu sebeple bir ölçüde *uluslararası* antlaşmalara bağlıdır. Yeni uluslararası hukukta devletlerin “egemenliği” doktrini böylelikle güç ile münhasıran sahip olunan “ülke” arasında yeni bir ilişki yaratılmasında önemli bir rol oynadı.³ Bu uluslararası anlayışlar, devlet içindeki güç ve siyasetin “dahilleştirilmesini” mümkün kıldı. Devletler, meşru otorite alanının çağdaş anlayışıyla uyumlu olan herhangi bir faaliyetin statüsünü belirleme ve kurallar koyma yeteneğiyle birincil siyasî toplumlar olarak kabul edildi. Devletler, egemen oldukları için her devlet kendi içinde kendi iç ve dış politikalarının tabiatını belirledi. Devletler toplumu, her biri kendi iradesiyle yaşayan, kendi kendine yeten varlıkların bir dünyası oldu. Uluslararası ilişkiler, karşılıklı tanıma ve diğer devletlerin içişlerine karışmaktan kaçınma zorunluluğuyla sınırlanmış olarak, “bilardo topu” etkileşimi şeklinde düşünülebilir.⁴ On dokuzuncu ve yirminci yüzyıllarda liberal ve

demokratik rejimler, tutarlı ve münhasıran hükmedilen bir ülke dahilinde mutlak egemenlik iddialarını miras alarak onlara yeni ve güçlü meşruiyetler getirdiler.

On yedinci yüzyıl devletleri tarafından varsayılan bu kökten egemenliğe, aşırı istisnâlar haricinde, modern siyasetin diğer özelliklerinin birçoğu eklenmelidir. Devletler ülkelerinin münhasır sahipleriydiler ve bu gerçek; devletlerin hanedan veya millî devlet, otokratik veya demokratik, otoriter veya liberal olup olmamalarına bağlı olarak değişmedi. Bir "millî" devlet fikri, doğal olarak, belli bir ülke dahilinde öncelik sahibi olmakla egemen bir güç olma görüşünü sağlamlaştırmaktadır. Milliyetçilik, özünde, siyasî gücün, milletin tarihî olarak belirlenmiş bazı ortak siyasî anlayışlarına göre *kültürel* homojenliği yansıtmaması gerektiği iddiasıdır.

Bu sebeple milliyetçilik, "egemenliğin" alanını genişletmekte ve derinleştirmekte, vatandaşlık için kültürel uyumluluğun belli şekillerini gerektirmektedir.⁵ Bu bakımdan milliyetçiliğin gelişimi, devletleri "egemen" varlıklar olarak kabul edişimizi değiştirmemiş, hatta bunu gerektirmiştir. Kültürel olarak homojen ve bu sebeple meşru olan egemen ülke kavramı, devletlerin oluşumunu ve ortadan kalkışını doğrulayabilecektir. On dokuzuncu yüzyıldan günümüze muhtelif milliyetçilik dalgalarının sonucu, egemen devletlerin tabiatını değiştirmekten ziyade, bunların oluşturduğu anarşik toplumun nüfusunun artması olmuştur.

Demokrasinin, demokrasi öncesi dönemde yaratılmış bir siyasî varlık olan egemen devletin temel özellikleri üzerinde

daha büyük bir etkisi olmadı. Demokrasi, yirminci yüzyılın sonunda genel oy hakkı temeline dayanan temsilî yönetim anlayışı içinde, hayatî bir evrensel ideoloji ve büyük bir amaç hâline geldi. Şimdi, demokratik olmayan rejimler, siyasî başarısızlığın ve kronik ekonomik temelsizliğin işaretidirler. Demokrasi ve milliyetçilik uyumlu hâle getirilebilir. Demokrasi, kabul edilebilecek derecede sağlam bir kültürel homojenlik gerektirmektedir.⁶ Keskin bir biçimde bölünmüş toplumlar çoğunluk hâkimiyeti mantığını veya azınlıkların haklarını hoşgörmeyi kabul edemezler. Millî self-

terminasyon, meşruiyetini, eşit ölçülerde demokrasi ve kültürel homojenlik fikrinden alan siyasî bir iddiadır; özü, ayrı bir kültürel uyum derecesine sahip olma iddiası olan bir ülkedeki bağımsızlık plebisitidir.⁷

Modern siyaset teorisi -ki bu egemen bir devlette hükümet ve siyasî sorumluluk teorisi- kitle demokrasısından önce gelişti, fakat ona nispeten kolay adapte edildi. Bu, sadece halkın egemenliğin kaynağı olarak hü-

kümdarın yerine ikâme edilebilir olmasından kaynaklanmamaktadır. Bu, aynı zamanda, özgün bir "siyasî" teori imkânının da bağlı olduğu millî devletin kendini yöneten siyasî toplum fikrinin açıkça en gelişmiş şekli olması sebebiyle böyledir.⁸ Demokrasi, kendi kendini belirleyebilen bir varlık bünyesinde yönetim ve karar sürecinin meşruiyetinin bir kaynağıdır. Yunan polisinden İtalyan şehir devletlerinin sivil cumhuriyetçiliğine, on yedinci yüzyıldaki rızaya dayalı hükümet fikirlerine, sosyal dünyasını kolektif seçim doğrultusunda kontrol eden toplum düşüncesi, siyaset anlayışımızın merkezi oldu. Demokratik

Demokrasi ve milliyetçilik uyumlu hâle getirilebilir.

Demokrasi, kabul edilebilecek derecede sağlam bir kültürel homojenlik gerektirmektedir.

egemenlik, vatandaşları kapsar ve onları başkalarından esirgenen ortak bir üyeliğe bağlar.

Kendini yöneten toplum anlayışının kaynakları eskidir, fakat modern millî devlet formunda farklı ve özgün bir itibar kazanmıştır. Birincisi, demokrasi öncesindeki şekliyle devlet, (toplumdan ayrı, özgün bir varlık olarak) şiddeti tekelleştirmiş, tek tip yönetimi empoze etmiş ve bir çeşit hukuk düzeni sağlamıştır. Devletler, vatandaşlarına, dış düşman ve iç kargaşalara karşı yeterli ölçüde güvenlik sağlamayı taahhüt etmişlerdi. Aydınlanmış otokrasinin meşruluğu olarak gelişen bu iddia, sadece devletler temsilî demokrasiler olduklarında, savaş ve barış meselelerine asil amaçlar ve hanedan hesaplarınca belirlenmek üzere ara verildiğinde tamamen muteber oldular. Kant'tan bu yana, liberal devletlerin birbirine saldırmaması teklifi, bir millî devletler dünyasının barışçı bir dünya olacağına ve demokrasinin kendi içinde devletler arasındaki anarşik ilişkileri yumuşatacağına dair umudun temeli olmuştur.⁹ İkincisi, temsilî olarak yönetilen modern devlet, ülkesini, önceki rejimlerde mevcut olmayan derecede bir bütünsellik ve kapsamlılıkla yönetebildi. Temsilî hükümet, devletin vergilendirme gücünü sağlamlaştırdı ve meşrulaştırdı; bu malî güçle ve yarışan otoritelerin ortadan kaldırılmasıyla tek tip bir millî yönetim sistemi yaratabildi. Bu temelde, örneğin, evrensel millî eğitim sistemi veya halk sağlığı ölçüleriyle sosyal yönetimi genişletebildi. Üçüncüsü, (yalnız yirminci yüzyılda olmakla beraber) devletler, millî ekonomileri yönetmek veya yönlendirmek için, hem Birinci ve İkinci Dünya Savaşları'nda İngiltere ve Almanya'da sözkonusu olan devlet yönlendirmeli ekonomilerde olduğu gibi otarşi ve devlet planlamasıyla, hem de ekonomik aktörlerin kararlarını etkinleştirerek ekonomik çıktıları çeşitlendirmek için parasal ve malî politikalar kullanarak Keynezyen önlemlerle orta yolu tutturdu.

Böylece, 1960'larla birlikte devlet, baskın sosyal varlık olarak görüldü: devlet ve toplum fiilen iki başlangıç noktası oldular. Devlet, toplumu gerek komünist dünyada, gerekse Batı dünyasında çok farklı yollarla da olsa yönetti ve yönlendirdi. Komünist devletler, daimî merkezî planlama yoluyla yönetilen muhtelif millî ekonomilerdi. 1960'larda sosyalist yapının aşırılıkları bitmeye yüz tuttu ve Kruşçev gibi reformcular Batı'yla açık çatışmadan ziyade, daha büyük refah ve barış ortamı sözü vermekteydiler. Gelişmiş Batılı sanayi devletlerinde millî ekonomi yönetimlerinin hem tam istihdam hem de görece istikrarlı büyüme sağlamayı sürdürebileceğine geniş ölçüde inanılmıştı. Doğu'nun ve Batı'nın sanayi devletleri, toplumlarının hayatlarının her yönünü idare etmeye ve gözetmeye yetkili olarak dallanıp budaklanmış kamu hizmeti kurumlarıydılar. Sanayi devrimiyle şekillenmiş olan, çalışan nüfusun çoğunluğunun 1960'lara kadar bile kol gücü işçisi olduğu Batı toplumlarında; sağlık, eğitim ve refahta tek tip ve genel millî hizmetler popülaritesini sürdürdü. Düzensiz kapitalizmin krizinden henüz kurtulmuş olan kitleler, 1945'ten sonraki büyük patlama ve tam istihdamla yaratılan yeni kitlesel refahı sevmeye başlamalarına rağmen, kolektif devlet sosyal korumasından kaynaklanan memnuniyetlerini sürdürdüler.

Bu devlet algılaması, şaşırtıcı bir hızla değişti. Doğu Avrupa'daki 1989 devrimleri ve bunların olumsuz sonuçları, millî devletlerin yönetim kabiliyetlerini yitirdiği ve millî düzeyde süreçlerin önceliklerini küresel süreçlere devrettiği bir modern dünya algılamasının yaygınlaşmasına yol açtı. 1989'un bitirdiği Soğuk Savaş, ittifak etmiş millî devlet toplulukları arasındaki özel bir çatışma yapısıydı. Her iki tarafta da ideolojik amaçlar için kullanılan, fakat öncelikle bir ideolojiler çatışması olmayan bu çatışmanın itici gücü, iki silahlı kamp arasındaki karşılıklı korkuydu. Soğuk Savaş,

millî devlete, onun askerî kapasitesine, bunları sürdürmek için gereken millî düzeyli ekonomik ve sosyal düzenlemelere olan ihtiyacı artırdı. Devletler sistemi, merkezde pasif katı zıtlama, kenarlarda ve kâleten çatışma modeli içinde donduruldu. Devlet, askıya alınmış çatışmada güçlerini yedekte tutsa da, gerekli olmayı sürdürdü. 1989'a kadar, iki süper gücün ve onların müttefiki olan devletlerin savaşa girmesi ihtimali, gerçekleşme zorluğu ve iki taraflı intihar riskine rağmen mümkün olageldi. Bu ihtimal, mobilize ve hızlı bir düşman korkusu, millî devleti gerekli kıldı. Eğer devletler, toplumlarını kontrol etme güçlerini yitirse veya azaltsaydı düşman onların üzerine gelebilir ve bunlardan birinin bakış açısına bağlı olarak, sosyalizmin kazanımlarını yok edebilir veya komünist tiranlığı empoze edebilirdi. Bu bloke edilmiş çatışma, sonradan kendisini güçsüzleştirecek olan değişimleri ertelemek veya gizlemek sûretiyle millî düzeyli yönetimin önemini korudu.

130

“Küreselleşme” Retoriği

Millî devlet döneminin sona erdiğini, millî düzeyli yönetimin küreselleşmiş ekonomik ve sosyal süreç karşısında etkisizleştiğini iddia etmek şimdi moda oldu. 1970'lerden günümüze dünya pazar güçlerinin en güçlü devletlerden bile daha güçlü olduğu gerçekten küresel bir ekonominin yaratılışına şahit olduğumuz iddia edildi. Millî ekonomiler, uluslararası malî pazarların ve ulus-aşırı şirketlerin hakim olduğu tek bir küresel ekonomide toplanmaktadır. Sermaye hareketlidir ve ekonomik avantaj nereye gösterirse oraya yerleşecektir, fakat işgücü hem millî konumlu hem de görece statiktir ve uluslararası rekabetin yeni baskılarını karşılamak için siyasî beklentilerini ayarlamak zorundadır. Geniş işçi hakları ve sosyal korumaya dayalı özgün millî rejimlerin böylelikle modası geçmiş oldu. Küresel pazarların ve millî

aşırı şirketlerin beklentilerine zıt olan parasal ve malî politikalar da öyle... Millî devlet, etkili bir ekonomik yönetici olmayı bıraktı. Artık sadece uluslararası sermayenin zorunlu addetmekte olduğu sosyal hizmetleri ve kamu hizmetlerini, mümkün olan en az toplam gider maliyetiyle sağlayabilir. Bu söylem siyasetçiler arasında ve medyada yaygın ve sıradandır.¹⁰

Bu yeni perspektifte millî devletler, küresel sistemin yerel yetkilileri hâline geldiler. Artık, kendi ülkeleri dahilinde bağımsız olarak ekonomik faaliyetin veya istihdamın seviyesini etkileyemezler; dahası, böyle bir durumu, uluslararası hareketli sermayenin seçimleri emretmektedir. Millî devletlerin işi, şimdiye kadar devletin içinde olan belediyelerinkine benzedi: işin gerektirdiği altyapı ve kamu mallarını mümkün olan en düşük maliyetle sağlamak.

Bu yeni küreselci söylem anti-politik bir liberalizmle temellendi. Dünya tüketicisine en ucuz ve en etkili ürünleri sağlayabilen serbest ticaret, ulus-aşırı şirketler ve dünya sermaye piyasaları; ticareti, siyasetin sınırlamalarının uzağında tutuyor. Küreselleşme, 19. yüzyıl ortalarının Cobden ve Bright gibi serbest ticaret liberallerinin ideallerini gerçekleştirdi. Bu da, ticarî faaliyetin öncelikli olduğu ve siyasî gücün dünya serbest ticaret sistemini korumaktan başka görevi olmadığı, askerden arındırılmış bir dünyadır.

Gelişmiş sanayî ülkelerindeki sağ için küreselleşme söylemi Hızır gibi yetişmiştir. Bu, onların 1980'lerdeki parasal ve radikal biçimde özel teşebbüsçü politika tecrübelerinin fecî başarısızlığından sonra yeni bir kira sözleşmesi sağlıyordu. Millî ekonomi yönetimi döneminde uygulanan işçi hakları ve sosyal refah, Batı toplumlarını, yeni sanayileşen Asya ekonomileriyle rekabet edemez kılacak olduğundan zorla azaltılmalıdır. Radikal sol için, küreselleşme, -bu entelektüel kesinlik siyasî iktidarsızlık pahasına alınmış olsa bile- dünya

kapitalist sistemi gerçeğini ve millî reformist stratejilerin aldatici yapılarını ispatlamaktadır.

Sol ve sağdan küreselleşmeciler, Keynezyen dönemin sona erişini iki taraflı olarak kutlayabilirler. Millî ekonomi yönetimi, tam istihdam ve sürdürülebilir büyüme, geniş ölçüde vasıfsız işçi gücüyle yapılan standart seri üretim, sanayi, işçi örgütleri ve devlet arasındaki anonim işbirliği, örgütlü işgücünün siyasî etkisini lehine olan ve muteber siyasî politikaları merkezci ve reformist bir yola bağlayan şartları yarattı. Değişken uluslararası pazarların hâkim konumu, esnek üretim metotları ve işgücünün radikal biçimde yeniden yapılandırılması yönündeki değişiklik, gelişmiş ülkelerdeki belirsiz büyüme, örgütlü işgücü ve aracılığın düşüşü gibi bütün gelişmelerin reformist stratejileri sınırladığı ve ister rekabetçi ister işbirlikçi olsun millî siyasî süreçlerin merkezîyetini azalttığı iddia edildi.

Gelişmiş ülkelerdeki millî politikaların gittikçe "soğukkanlı" politikalar hâline geldiği iddiasının gerçeklik payı vardır.¹¹ Bu artık bir savaş, barış veya sınıf çatışması meselesi değildir. Ortak hayat için veya ölü millî çabalar için bir kitle seferberliği meselesi de değildir. Küreselciler için millî düzeyli politika daha da az dikkat çekicidir çünkü, millî rekabet gücünün altını oyan aptalca müdahaleci stratejiler uygulanmadığı sürece ekonomik ve sosyal sonuçları büyük ölçüde değiştiremez.

Böylece millî politikalar, belediye politikalarına daha çok benzetilmektedir. Bu şekilde enerji geleneksel politikadan kurulu partilerden boşaltılacak ve birinci sınıf siyasî kariyerin çekimine girmeyecektir. Enerji, manevî politikalara -kürtaj, eşcinsel hakları, hayvan hakları, çevre, vb. konulara- yönlendirilecektir. Eylemci veya "sıcak" politikalar, bunların, dikkatleri hayatî "millî" meselelerden başka yöne çevireceği korkusu olmaksızın öncelikli siyaset olarak

uygulanabilirler (çünkü bunlar artık günlük ve sıradandır).

Millî düzeyli siyasetin merkezîliğindeki azalma, siyasî güçleri, düşmanlara karşı işbirliği veya millî serveti korumak için birlikte çalışma mecburiyetinden kurtarmıştır. Alt milliyetler ve bölgeler, otonomilerini daha az korkuyla iddia edebilmektedirler. Örneğin, Breton kültürünün ve çıkarlarının aktif bir savunucusu olmak, artık Fransa'ya, Almanya ile arasındaki yaşayan veya ölü çatışmalarında zayıflatma etkisini doğurmayacaktır. Aynı şekilde "millî" düzeyde kültürel homojenlik, millî devlet siyasî bir varlık olarak daha azını sunabildiği için, dünya piyasalarına bağlı olan gelişmiş ülkelerde daha az merkezîdir.

Bu argümanların bazı güçlü yönleri vardır. Keynezyen dönemden bugüne millî devletlerin önem ve rolünün önemli derecede değiştiğine şüphe yoktur. Devletler daha az otonomdurlar, ülkelerindeki ekonomik ve sosyal süreçler üzerindeki mühasır kontrolleri daha azdır ve millî özgünlüğü ve kültürel homojenliği sürdürmeye daha az muktedirlerdir.

Millî Devletin Değişen Yetenekleri

Millî devletin rolünün radikal biçimde değiştiği ve sonuç olarak halkının ve iç sosyal süreçlerinin üzerindeki kontrol yeteneğinin azaldığı belli alanlar vardır. Bunların ilki savaştır. Devlet, bir ülkenin kaynaklarını dış çatışma için daha iyi seferber etme gücünü, dahilî şiddet araçlarında bir tekel konumunu kazanmıştı. On altıncı yüzyıldan günümüze millî devletin en açıklayıcı yeteneği savaş yapma gücü ve bunu gerçekleştirmek için vatandaşlarının mal ve hayatlarını alabilmektir. Soğuk Savaş bu gücü canlı tuttu. Doğu ve Batı arasındaki karşılıklı husumet, muhtemel bir savaş tehdidinde karşı daimî seferberlik ihtiyacını güçlendirdi. Bunun yanında nükleer silâhların gelişimi, nükleer devletler arasında, geleneksel anlamda belli hedef-

leri gerçekleştirmek için güç kullanımı olan savaşın çıkmasını imkânsızlaştırdı. Klâsik anlamda savaş, bir karar aracı, devletler arasında başka herhangi bir yolla çözülemeyecek sorunların çözüldüğü bir zafer olarak görülürdü. *Clausewitz*ci savaş maksatlı ve o derecede de rasyoneldi; politikanın diğer araçlarla sürdürülmesi. Yaklaşık olarak eşit güçteki muharipler arasındaki nükleer savaş ancak karşılıklı yıkımla ve katılımcı devletlerin yetkilileri tarafından izlenecek herhangi bir akılcı politikanın yokluğuyla sonuçlanabilir. Bernard Brodie'nin (Hiroşima'nın hemen ardından) gözlemlediği gibi, nükleer silâhların tek rasyonel fonksiyonu caydırmaydı: artık en büyük askerî güç bir siyasî karara ulaşmakta kullanılamayacaksa, fakat sadece işlevini koruyorsa ve böylece politikacılara, bunu, nükleer devletlerin aralarındaki karşılıklı anlaşmalarla siyasî kontrol altına almak için anlamlar tasarlayacak zaman veriyorsa, etkili olacaktır.¹²

Brodie, bu, yarım yüzyıllık aşırı risk ve tükenme tehlikesi dönemi boyunca sürse de haklıydı. Soğuk Savaş, siyasî olarak desteklenemez bir durumdaydı, tümüyle yoğunlaştığı caydırma istikrarsızdı ve yükselen silâh yarışında nükleer yenişememe durumu en yüksek maliyete ulaştı. Süper güçler arasında, silâh yarışında teknolojik üstünlük arayışıyla geçen yoğun yarış dönemini, *detant* dönemleri takip etti. Önde gelen nükleer devletler, önemli derecede bir geleneksel "egemenlik"ten vazgeçtiler; anlaşmalarla, sadece savaşları sınırlandıran değil, diğer devletlerin denetim, gözetim ve etkin askerî harekât ihtimali doğuran askerî tatbikat, vb.'den haberdar olma yetkilerine de rıza

gösteren bir sivil dünya düzeni kurdular.¹³ Devletler şimdiye kadar dayanılmaz bir derecede olan "birbirlerinin içişlerine karışma"yı barışı muteber kılmak için kabul etmek zorundaydılar. Nükleer güçlerin vardığı nihaî sonuç, gücün kullanılsız olduğudur: savaş ve siyasî düzenleme yapamaz, eğer kurumsallaştırılmışsa gereksiz bir caydırma yapar.

Nükleer devletler arasında savaş imkânsız hâle geldi, ister liberal olsunlar isterse olmasınlar, nükleer imkânlar, savaşın liderlerini minimal akılcılığa sahip olmaya zorladı. Nükleer olmayan çatışmalar ancak periferi bölgelerinde ortaya çıkabilecek, taraflardan birinin yenildiği vekâleten çatışmalar da nükleer savaş tehdidine yol açmayacaktı. Nükleer silâhlara sahip olmak, aynı zamanda nükleer devletler arasındaki konvansiyonel savaş ihtimaline de son verdi.¹⁴ Nükleer silâhlar, savaş, gelişmiş devletler arasındaki uluslararası ilişkilerin dışına itti; bu silâhlar, alternatif bir karar aracı değil, fakat bertaraf edilmesi gereken karşılıklı bir felâket tehdidi oldular.

Böylece, silâhlı kuvvetler önde gelen gelişmiş ülkelerin birbirleriyle ilişkilerinde neredeyse konu dışı hâline geldi. Silâhlar, yavaş yavaş savaşın modasının geçmiş olduğu bir noktaya ulaştı. Silâhlı kuvvetler varlıklarını sürdürecekler, fakat daha az önem taşıyacaklar ve siyasî çatışmalar ortaya çıkarmakta daha az araç olarak kullanılacaklardır.¹⁵

Bu, barışçı bir dünyada yaşayabileceğimiz anlamına gelmemektedir. Daha küçük devletler birbiriyle savaşacaktır. Gelişmiş devletler terörizm tarafından tehdit edilecektir. Devrimci hareketler yoksullaş-

Daha küçük devletler birbiriyle savaşacaktır. Gelişmiş devletler terörizm tarafından tehdit edilecektir. Devrimci hareketler yoksullaşmış periferide, Chiapas'taki Zapatistalar gibi, yeni fakat yerel "dilenci orduları"nu yükseltmeye devam edecektir.

miş periferide, Chiapas'taki Zapatistalar gibi, yeni fakat yerel "dilenci orduları"nı yükseltmeye devam edecektir. Devrimci hareketler, belirli yerel husumetlerle eklemenecek, fakat artık ortak anti-kapitalist ve anti-emperyalist ideolojiyle birleştirilmiş bir tek çatışmanın müfrezeleri olarak görülmeyeceklerdir. Fakat bu, en azından gelişmiş devletlerde, hükümetlerin, savaş için vatandaşlarının can ve mallarına başvurma fırsatlarının uzak olduğu anlamına gelir. Artık bu hükümetler, toplumlarını seferber edemeyecek, topyekûn savaşın etkin bir şekilde sürdürülmesi için gerekli olan otoriteyle bütünleşmeyi ve dayanışmayı talep edemeyecek, yaratamayacaklardır.

Savaş tehdidi olmaksızın, düşmanlar olmaksızın devlet, vatandaşa daha az önemli gelir. Ne zaman ki halklar düşmanlarla, istilâcılarla ve işgalcilerle yüzyüze geldiler, o zaman devletlerine ve hemşehrilerine ihtiyaç duydular. Komşularıyla barışçı bir şekilde yaşayacağını iddia eden ve kendi halkından sınırlı taleplerde bulunan liberal devlet, kendisine saldırıldığında halklarını, otoriter devletlerin bile nadiren sahip olabildiği ortak çaba ve fedakârlık seviyesine kışkırtabilir, büyük meşruiyet talep edebilir. Bu meşruiyetler ve bunlarla birlikte savaş ihtimaliyle meşrulaştırılan "millî" ihtiyaçlar için her tür hazırlık -"millî" endüstriler, "millî verim"i teşvik edecek sağlık ve refah ve zenginle fakiri ortak bir mücadelede birleştirecek sosyal dayanışma- gitti. Sosyal demokrasi, sanayileşmiş konvansiyonel savaştan faydalandı, çünkü ekonomik ve sosyal reformlar pahasına elden gelenin yapıldığı savaş çabalarına, organize işgücü sağlayabilirdi.

Artık gelişmiş dünyadaki devletler "egemenlik"lerinin önemli bir dayanağı olarak savaşa sahip değillerdir. Artık otonom aktörler olarak anarşik devletler toplumunda herhangi bir dış politika takip etmekte özgür kabul edilemezler. Devletler toplumu, anarşik bir durumdan yarı sivil

bir hâle geçti. Dünya devletlerinin önemli bir kısmı birbirlerine, bir uluslararası toplum sonucuna götürecek muhtelif yollarla (ve önde gelen ilerlemiş G7, OECD ülkelerinde olduğu gibi kendi karar prosedürleri ve kurallarıyla fiilî bir devletler kurumu dahilinde) bağlıdırlar. Bu, millî devletlerin artık tamamen devre dışı olduğu anlamına gelmiyor, ancak millî devletlerin ülke dahilinde meşru şiddet tekelleri artık onların varlığının kesin bir sonucu olmayacak.

Bu, devletler arasında güç ilişkileri olmadığı şeklinde anlaşılmalıdır. Gelişmiş sanayi ülkeleri arasında bile diyalog ve işbirliği bütünüyle çatışmanın yerini almış değildir; dahası, devletler arası yarışın konu ve formları ekonomik meselelerle sınırlı kalmıştır ve artık bir seçenek olmayan savaşla sınırlanmıştır. Biz, Soğuk Savaş'ın dondurduğu bir uluslararası sistemin geçişine şahit olduk, fakat, süper güçler çatışması düşüşe geçse de, on dokuzuncu yüzyılın "büyük güçler" in güç dengesine dayalı sistemine benzer bir şeylere geri dönmemiz mümkün değil. Devletler artık dünya hegemonyası için askerî anlamda yarışamayacaklar ve büyük devletler diğerlerini güç kullanarak işgal edemeyecekler. Bu anlamda, ilkel şekilleriyle emperyalist yayılma dönemi bitti. Ancak dünya ne "askerden arındırılmış"tır, ne de post-politiktir, dahası piyasalar henüz devletleri devre dışı bırakmış değildir.

Dünya ticaret sistemi şimdiye kadar kendi kurallarıyla yönetilen münhasır sistem, bir "ekonomi" olmadı. Aksine, "uluslararası ekonomi" terimi ekonomik ilişkilerle siyasî süreçler arasındaki karmaşık karşılıklı etkileşimi anlatacak bir şifre hâline geldi. Uluslararası ekonominin geçen yüzyıldaki üstün rejimleri, büyük ölçüde "büyük güçler" in çatışmalarıyla tekrar tekrar şekillendi.

Bugünkü mesele odur ki, yeni ortaya çıkan uluslararası sisteme uyan zorlayıcı modeller bulunmamaktadır; ne "büyük

güçler çatışması” ne de “hegemonik istikrar”, işlerin son durumunun tam ve doğru bir izahı değildir. Bununla birlikte, her iki modelin bazı *unsurları* hâlâ ilgilerini korumaktadır. Ekonomik anlamda, eski büyük güçler hâlâ işin içindedirler. G7, 1914’ün büyük güçlerinin çoğunu kapsamaktadır –Britanya ve Kanada, Fransa, Almanya, İtalya, Japonya ve ABD. Sadece Avusturya-Macaristan ortadan kaybolmuştur. Rusya 1914’te ne ise, o hâline geri döndü; ekonomik bir gerilik ve ciddî bir askerî güç. Bunlara katılacak yeni güçler yok - Çin ve Hindistan’ın her ikisi de bölgesel askerî güce sahipler, fakat hepsi bu katarsa, bunların yakın zamanda en güçlü ekonomiler kulübüne katılması mümkün görünmemektedir. Güçler mevcuttur, fakat Rusya dışında hepsi aralarında savaşın neredeyse düşünülemez olduğu bir devletler birliğinin üyeleridir.

Benzer şekilde, ABD, *Pax Americana* süresince zevkini çıkardığı hegemonyanın en azından önemli bir kısmını elinde tutmaktadır. 1945 sonrasındaki Amerikan hegemonyası, hem çok boyutlu, hem de rakipsiz değildi. Bu hegemonyanın bazı boyutları sürmektedir. Askerî bakımdan ABD hâlâ rakipsizdir ki, bu da, başka bir gücün, uluslararası ekonomiyi Amerikan çıkarlarının tersine aksatmak veya yeniden yapılandırmak için radikal biçimde askerî güç kullanmaya cesaret edemeyeceği anlamına gelmektedir. Böylelikle ABD, rutin dünya polisi rolünü oynamak konusunda isteksiz olsa bile, dünya serbest ticaret sisteminin uç itirazlara karşı tek muhtemel ve muteber garantörü olmaya devam etmektedir. Amerika aynı zamanda hâlâ dünyadaki en büyük ekonomidir ve Asya’daki ihraç yönelimli başarılı devletlerin epeyce bağımlı oldukları dünya talebinin güç merkezidir. ABD artık bağımsız bir para politikası izleyeceği parasal hegemonyaya sahip olmadığı hâlde, dolar hâlâ

dünya ticaretinin aracıdır. Ne AB ne de Japonya, Amerika’nın dünya rolünü üstlenme veya bunu isteme yeteneğine sahiptir.

Bu belirsiz uluslararası sistemde daha fakir ülkelerin sorunları emperyal sömürgecilik veya kaynakların işgal edilmesi girişimleri değil, ihmal edilme ve dışarıda tutulmadır. Ticaret ve yatırım, gelişmiş ülkelerle az sayıda yeni sanayileşmiş kayıran ülke arasında akmaktadır. Geriye kalanlar, ekonomik anlamda marjinal ve dolayısıyla Batı’nın gözünde siyasî olarak önemsiz, uğrunda kavga edilmeyecek ve askerî müdahale riski alınmayacak değere sahip bir hâle gelmiştir.

Modern iletişim sistemleri, sınırların ötesindeki çıkarları ve ilişkileri paylaşan insanların oluşturduğu bir uluslararası “sivil toplum”un temellerini oluşturdu. Uluslararası medya, hem elit hem de popüler bilimsel ve sanatsal bir kozmopolit kültürler dizisini mümkün kıldı. Bunlar, millî bir dilden çok, evrensel bir dil olarak İngilizce’nin aracılığıyla bağlandı.

Kültürel homojenlik giderek problematik hâlini almakta, “millî” kültürler sadece halkın değişik amaçlarla içinde yer aldığı bir kültürler bütünüün üyeleri olmaktadır. Kozmopolit ve millî kültürler karşılıklı etkileşirler. Bütünüyle kültürel homojenlik ve münhasırlık çok daha az mümkündür. İçe dönük milliyetçilik ve kültürel fundamentalizm, sakınmadan söylemek gerekirse, kaybedenlerin siyasetidir. Muhtelif dünya piyasalarında çalışırken aynı zamanda bunlarla birlikte sürüp giden uluslararasılaştırılmış kültürleri görmezden gelmek neredeyse imkânsızdır. Böyle içe dönük milliyetçilikler varolacak ve gelişmeye devam edecektir, fakat bunların siyasî planlarının başarılarının derecesine göre toplumlarını marjinalleştirme etkileri olacaktır. Aynısı, gelişmiş ülkelerde herkesi kapsayıcı -etnik, dinî veya her ne olursa olsun bir kimlik talep eden sosyal grupların,

mensuplarını sosyal marjinaliteye mahkûm etmeleri bakımından da doğrudur.

Farklı dillerin ve dinlerin mevcudiyeti, Kant'ın iddia ettiği gibi, hemen hemen kültürel farklılığı garanti etmektedir.¹⁶ Ayrı yerel kültürel gelenekler, kozmopolit kültürel yaşantılarla birarada olmaya devam edecektir. Bununla birlikte, tehdit edilen, bireylerin aynı dili, inançları ve faaliyetleri paylaşan basit örnekler olduğu münhasır ve bir anlamda kendi kendine yeten "millî" kültür fikridir. Gelişmiş ülkelerin çoğunun önemli kentlerinde düzinelerce dil ve neredeyse akla gelebilecek tüm dinler yaygın olarak yaşamaktadır. Görebildiğimiz kadarıyla, devlet, çatışmaları çözerek ve böyle paralel toplumların birarada yaşamasını mümkün kılarak bu farklılıkları yönetecek yeni bir esas bulacaktır. Yerle kültür arasında kesin bir ilişki yoktur. En azından gelişmiş ülkelerin büyük şehirlerinde dünya kültürleri, az veya çok, rastgele karışmıştır.

Servet ve gelir küresel değildir, daha zengin ve daha fakir devletler arasında millî ve bölgesel olarak dağıtılmıştır. İnsanların büyük çoğunluğu için millî devletler, görece kalite ve maliyetlerine göre seçilen hizmetler sağlayan belediyeler veya yerel yönetimlere benzemezler. Millî devlet, millî kökenli işgücü kayıplarını telâfi edecekse, yerel stratejiler ve yerel kârlar aramak zorundadır.

Uluslararası anlamda açık kültürler ve köklü toplumlar patlamaya hazır bir zıtlaşmayı temsil etmektedir. Fakirleştirilenler *Dallas*'ı seyredebilirler. Onlar, başka bir dünyanın mümkün olduğunu bilirler. Sosyalist devrim ideolojisinin daha az alıcısı olabilir, fakat dünyanın fakirlerinin yıldırılabilceği veya fakirliklerini pasif biçimde kabul edecekleri hayâl edilmemelidir. İster sokak suçları, ister Chiapas gibi gerilla çatışmaları olsun, onların tepkileriyle mücadele etmek, eski tip komünist yönelimli isyanlarla mücadele etmekten çok daha zor

olacaktır. Böyle tepkiler, yerel olacak, ideolojik ifadelerle diğer çatışmalara daha az eklenenecektir. Dolayısıyla, böyle mücadeleler, temelde, kontrol altına almaları için yerel devletlere ve yerel elitlere bırakılmış olacaktır. Gelişmiş ülkelerdeki sanayi işçileri, Tayvan veya Malezya gibi gelişmiş ülkelerin üst tabakalarındaki iyi eğitilmiş ve uzman işçilerin ucuz işgücünden korkmaktadırlar. Üçüncü Dünya'nın fakirleri, kendilerini, kendileriyle ve az sayıda yeni sanayileşmiş ülke (YSÜ) ile çok daha fazla ticaret yapan bir zengin dünya tarafından terkedilmiş görmektedirler.

Yönetim ve Dünya Ekonomisi

Siyasetin, en azından makûl biçimde, "millî devletler ve bunların dışsal bilardo topu etkileşimleri süreci" şeklinde kabul edilebildiği dönemlerin yaşandığına şüphe yoktur. Çakışan ve çoğu zaman yarışan yönetim araçlarının oluşturduğu karmaşık bir sistemde tek seviye olan devletle siyaset, daha fazla çok merkezli hâle gelmektedir. Gerek ülke gerek işlev bakımından, çakışan bu otoritelerin yakın zamanda Ortaçağ'daki kadar karmaşık bir hâl alması muhtemeldir. Fakat yönetim form ve seviyelerindeki bu karmaşıklık ve çeşitlilik "küreselleşme" retoriğinin imâ ettiğinden oldukça farklı bir dünyayı; içinde millî devlet için ayrı, önemli ve sürekli bir yer bulunan bir dünyayı işaret etmektedir.

Bu noktada, daha fazla bütünleşmiş, uluslararasılaşmış bir ekonomide, ekonomik faaliyetin kontrolü meselesinin sadece başlı başına bir yönetim meselesi olduğunu açıkça belirtmeliyiz. Egemen millî devletler, ülkelerindeki herhangi bir faaliyetin nasıl yönetildiğini belirleme hakkını -hem bu işlevi kendileri uygulamak için, hem de diğer birimlerin limitlerini belirlemek için-kendilerinin ayrı bir özellikleri olarak talep etmektedirler. Bu, yönetim işlevi tekelinin talep edildiği anlamına gelmektedir. Dolayısıyla, "yönetim" terimini, bir ülkedeki top-

lumun hayatını kontrol eden ve düzenleyen devletin kurumlarıyla tanımlama eğilimi yaygınlaşmaktadır. Yönetim, kamu veya özel, devlet veya devlet-dışı, millî veya uluslararası çeşitli kuruluş ve uygulamalar tatbik edilebilecek bir işlevdir.¹⁷ Ortaçağ'la bu benzerlik, yönetim işlevinin egemen devletlerce tekelleştirilmesi girişiminden önceki dönemi hatırladığımızda bunu anlamamıza yardım etmektedir. Bu, onun tek ve sınırlı amacıdır.

Ortaçağlardakine benzer bir dünyaya, millî "egemenlik" in gelişmesinden önceki dünyaya geri dönmüyoruz. Bu, sadece millî devletler ve halkın ısrarının "egemen" kontrolünden kaynaklanmamaktadır. Yönetim biçimlerinin rolleri ve faaliyet alanları bugün köklü biçimde değişmiştir ve bunun yönetim mimarîsi açısından farklı anlamları vardır. Ortaçağlarda, eğer çatışmacı nitelik taşıyorsa, paralel, yarışan ve çakışan yetkilerin birarada varolması mümkündür, çünkü ekonomiler ve toplumlar daha az bütünleşmişti. İşgücü dağılımı ve karşılıklı bağımlılık derecesi nispeten düşüktü, oysa bugün toplumlar ayrı ve çoğu zaman uzak faaliyetlerin koordinasyonu ile geçinmektedir.

Farklı yönetim işlev ve düzeyleri, işgücü dağılımını yaşıtan bir kontrol dağılımını dahilinde birbirine bağlanmış olmalıdır. Bu gerçekleşmezse, vicdansızlar istismar edebilir, şanssızlar ise farklı yönetim araç ve boyutları arasındaki "çukurlara" düşebilirler. Yönetim güçleri (uluslararası, millî ve bölgesel), nispeten iyi bütünleşmiş bir sisteme "dikilmelidir". Bu olmazsa, bu çukurlar bütün seviyelerde yönetim aşınmasına yol açar. Önemli olan husus, böyle tutarlı bir sistemin gelişip gelişmeyeceğidir ve uluslararası yönetimin demokratik olup olamayacağı sorusuyla öncelik kazanmaktadır. İlk sorunun cevabı tartışmalıdır. Fakat küreselleşme tezinin basitleştirilmiş versiyonları bunu çözmeye yetmemekte-

dir; çünkü bunlar, tutarlılığı sağlayacak anahtar kurumun, millî devletin yetenekleri konusunda kaderciliğe yönelmesine sebep olmaktadır.

Millî devlet, bu "dikiş" sürecinin merkezindedir: Devletlerin, gücü, yukarı doğru uluslararası ve aşağıya doğru ulus-altı kuruluşlara dağıtma politika ve uygulamaları, yönetim sistemini birarada tutacak dikişlerdir. Yönetimdeki boşlukları kapatacak böyle politikalar ve düzenlemede bir işbölümü olmadığında, kontrol için gereken hayatî güçler kaybedilecektir. Otorite, bugün, devletlerin içinde ve birbirleri aralarında millî biçimde merkezleşmiş değil, çoğul olabilir, fakat etkin olmak için bunun, nispeten tutarlı kurum mimarîsini düzenleyecek bir unsurla güçlendirilmesi gerekir. Bu çok sıradan "küreselleşme" teorisyenleri, hem dünya ekonomisinin frenlenemez olduğunu, değişken piyasalar ve farklı çıkarlarla başka bir tasarı unsurunun mümkün olmadığını düşündükleri için, hem de piyasayı, kurumsal yapılara müdahale eden bir işbirliği mekanizması olarak gördükleri için inkâr etmektedirler. Piyasa, hükümetin bir ikamesidir, çünkü yönetimin tatmin edici bir şekli olarak, dışsal kurumsal düzenlemelerle en az seviyede engellendiğinde çalışmalarının optimal sonuçlar ürettiği kabul edilir.

Ohmae (1990) gibi aşırı "küreselleşme" teorisyenleri, sadece iki gücün, küresel piyasa güçlerinin ve ulus-aşırı şirketlerin, dünya ekonomisinde önem arz ettiğini ve bunların etkin kamu yönetimine konu olmadığını ve olamayacağını iddia ederler. Bunlara göre, küresel sistem piyasa yarışı mantığıyla yönetilir ve hiçbir hükümet kuruluşu (millî veya başka türlü), dünya piyasa güçlerinin ölçeğini yakalayamadığı için, kamu politikası en iyi ihtimalle ikincil olacaktır. Tekrarlamak gerekirse, bu bakış millî hükümetleri küresel sistemin belediyeleri olarak görmektedir; bunların ekonomileri artık ciddi anlamda "millî" değildir ve ancak küresel ekonominin ihtiyaç

duyduğu kamu hizmetlerini yerel ölçekte sağlama rolünü kabul ederlerse hükümet etkinliğine sahip olabilirler. Bununla birlikte sorun, böyle küresel bir ekonominin hâlihazırda mevcut mu yoksa gelmekte mi olduğudur. Katı bir *küresel* ekonomiyle, birçok şirketin ayrı millî ekonomilerdeki üslerinden faydalanarak ticaret gerçekleştirdiği oldukça *uluslararasılaştırılmış* bir ekonomi arasında büyük farklılıklar vardır. İlkinde, ekonomik sonuçlar tamamen dünya piyasa güçleri ve millî-aşırı şirketlerin iç kararları tarafından belirlendiği için, millî politikalar önemsizdir. İkincisinde ise millî politikalar sürdürülebilir, hatta, millî ekonomik temellerin ve onunla ticaret yapan şirketlerin özgün tarzını ve gücünü korumak için zorunludur. Birincisinde, büyüyen ve yüksek derecede uluslararası ticaret ve yatırıma sahip bir dünya ekonomisi muhakkak küreselleşmiş bir ekonomi değildir. Bu noktada, uluslararası düzenleme formları millî devletler tarafından yaratılıp sürdürüldüğü için, millî devletlerin hâlâ ekonominin yönetiminde temel bir rolü vardır.

Ne Tür Bir Uluslararası Ekonomi?

Mesele, ne çeşit bir uluslararası ekonominin meydana gelmekte olduğu sorusu etrafındadır: muhakkak uluslarüstü bir ekonomi mi, yüksek düzeyli uluslararası ticaret ve yatırım araçlarına rağmen millî konumlu süreç ve aktörlerin merkezde olmayı sürdürdüğü bir ekonomi mi? Bu soruyu değerlendirebilecek çeşitli deliller ortaya koymak ve bu delilleri toplamadaki güçlüklerin aşılması ve bunların burada tamamen ele alınması zordur. Biz, küreselleşmenin lehine ve aleyhine olan delillere göz atmaya çalıştık ve delil dengesinin farklı millî merkezler arasında yoğunlaşan sermaye ve ticarete dayalı bir ekonomi kavramı lehine göründüğünü iddia ettik. Aşağıdaki noktalar bütünüyle küreselleşmiş bir ekonomi tezi aleyhindeki durumu özetlemektedir:

- Gerçek uluslar-aşırı şirketlerin sayısı azdır; önemli şirketlerin çoğu, dünya piyasalarında ticaret yapmasına ve bu piyasaların dışarıdaki işlemlerinde ciddi bir yer işgal etmesine rağmen, farklı millî temeller üzerinden çalışmaya ve ayrı bir millî kimliği korumak istemeye devam etmektedir;¹⁸

- Gerçek uluslararası şirketler ender bulunuyorsa, şirket düzeyinde tebârüz eden başlıca uluslar-üstü fenomen, şirketler arası ortaklıklar, joint-venture birliktelikleri, uluslararası olan fakat "mülkiyet birliği" ve "hijerarşik kontrol"den yoksun olma eğilimi gösteren faaliyetlerdeki hızlı büyümedir -geleneksel şirketler, şirketleriyle dünyanın geri kalanı arasındaki sınırların belirsizliğiyle kimliklerinin bir yönünü yitiriyor olabilirler ve bu bakımdan millî devletin karşı karşıya kaldığından daha büyük bir meydan okumayla karşı karşıyadırlar;

- Hem dış ticaret akışı hem de dolaysız yabancı yatırım örnekleri oldukça yoğundur, her ikisi de gelişmiş sanayi devletleriyle az sayıda yeni sanayileşmiş ülkeler arasındadır;¹⁹

- Dolaysız yabancı yatırım stok ve akışlardaki rakamlar; küreselleşme tezinin, sermayeyi değişmesi mümkün olmayan biçimde, yüksek ücretli gelişmiş ülkelerle düşük ücretli gelişmekte olan ülkeler arasında hareket ediyor gören felâket tellâli versiyonunun son tahlilde hatalı olduğunu göstermektedir;²⁰

- Dünya malî piyasalarının düzenlemelerin ötesinde (düzenlenemez) olduğunun kanıtı katıyen belli değildir; örneğin, değişim oranlarındaki aşırı değişkenlik sadece kısa dönem spekülâtorlerinin çıkarımadır ve kargaşa dönemlerini daima (G7'lerin 1980'lerdeki Louvre ve Plaza mukavelelerindeki çabalarıyla veya genel hatlarıyla sabit döviz kurlu yeni bir Bretton Woods sistemine olan ihtiyaç üzerindeki son tartışmalarda olduğu gibi) az veya çok başarılı istikrarlaştırma ve düzenleme girişimleri takip etmiştir;²¹

- Birçok yorumcu, gelişmekte olan dünyadaki (özellikle Çin ve Güney ve Doğu Asya) hızlı büyüme eğilimlerinin, yirmi otuz yıl içinde sözkonusu üçlüyü alt ederek üretim ve gelirin radikal bir yeniden dağılımıyla sonuçlanacağını kabul etmektedir;

Gelişmiş ülkelerin kamu politikası ile başlıca malî piyasaları arasında sürmekte olan çatışmalar, kesinlikle çözümlenmiş değildir, fakat piyasa güçlerinin kaçınılmaz olarak düzenleme sistemlerine üstün geleceğine inanmak için de hiçbir sebep yoktur. Sebep, uluslararası ekonomi oyuncularının çoğunun malî istikrarda çıkarları

olmasıdır. Aşırı küreselleşme teorisyenleri arasında yaygın olan fikir, önemli şirketlerin düzensiz bir uluslararası ortamdan fayda sağlamalarının tuhaf olacağıdır. Hesap edilebilir ticaret kuralları, yerleşik ve milletler arasında yaygın mülkiyet hakları ve döviz kuru istikrarı, şirketlerin plânlamak zorunda oldukları bir başlangıç güvenlik düzeyi, bir sürekli yatırım ve büyüme durumudur. Şirketler, "ulus-aşırı" olsalar bile, kendileri için böyle şartlar

yaratamazlar. Uluslararası ekonomideki istikrara, ancak, devletler bunu düzenlemek ve yönetim konusunda ortak hedef ve standartlarda anlaşmak için birleşirlerse sahip olabilirler. Şirketler serbest ticaret ve ticaret rejimlerinde ortak standartlar isteyebilirler, fakat bunlara devletler, ancak ortak uluslararası düzenlemeyi gerçekleştirebilmek için birlikte çalışırlarsa sahip olabilirler.²²

Şirketlerin çoğu, elle tutulamayan fakat gerçek avantajlar sağlayan özgün bir millî iş kültürüne gömülmüştür. Yöneticiler ve çekirdek kadro, resmî şirket politikaları-

nın ötesine uzanan ortak bir anlayışa sahiptir. Öncelikli bir konum veya çokuluslu bir işgücü olmayan hakikî ulus-aşırı şirketler, şirket içinde, diğer şirketlerin neredeyse millî kurumlardan bağımsız olarak edindikleri kimliğin kültürel avantaj ve formlarını yaratacaklardır. Bu ulus-aşırılık, geleneksel anlamda, sadece, ülkelere ve devletlere alternatif bir bağlılık noktası olan güçlü ideolojik misyonlara sahip ekonomi-dışı örgütler tarafından başarılabilmiştir: İsa Toplumu (Cizvitler) gibi. Bu, şirketlerin karşılamakta zorlanacağı bir şeydir. Bununla birlikte, Cizvitler, özgün bir Lâtin Katolik ortam ve eğitimin çokuluslu

ürünleri olsalar da, kültürel farklılığa sahiptirler. Bir şirketi bireyin hayatının münhasır kültür odağı hâline getirmek ve birey içinde, millî bağlardan bütünüyle ayrı olarak bir şirkete teslim olmak zordur. Şirketi birincil ve devam eden sosyal bir topluluk olarak gören Japon yöneticiler ve çekirdek çalışanlar, bunu, mantıklı olarak, *millî* bir bağlamda yaparlar.

Şirketler sadece millî iş kültürlerinden değil, millî devletlerden ve sos-

yal örgütler gibi millî topluluklardan da faydalanırlar.²³ Bu millî iş sistemleri, bazı "milliyetçilerin" va'z ettiği homojenlik formlarından oldukça farklıdır, fakat diğer birçok millî kültür biçiminin olmadığı kadar özgün olmayı ısrarla sürdürmektedir. Şirketler, merkezî ve yerel yönetimlerin ilişkiler ağının doğurduğu mağduriyetten, ticaret birlikleriyle, organize işgücüyle, yerel şirketlere yönelmiş olan millî finans kurumlarıyla, millî uzman formasyonu ve iş motivasyonu sistemleriyle faydalanırlar. Bu ağlar, bilgi sağlarlar; şirketler arasında, ortak hedeflere ulaşmak için işbirliği ve koordinas-

Uluslararası ekonomideki istikrara, ancak, devletler bunu düzenlemek ve yönetim konusunda ortak hedef ve standartlarda anlaşmak için birleşirlerse sahip olabilirler.

yon aracıdırlar ve iş ortamını daha az belirsiz ve daha fazla istikrarlı kılmaya yardım ederler -bir millî ekonomik sistem, şirketlerin, şoklara ve uluslararası ekonominin risklerine karşı güvencesini oluşturur. Böyle, millî yönelimli sistemler, her ikisi de sanayi, işçi ve devlet arasında oldukça dayanışmacı bir ilişkiyi barındıran Almanya ve Japonya'da en aşikâr biçimde olmuştur.

Fakat millî avantajlar, kurumları, şirketler ve önemli sosyal çıkarlar arasındaki işbirliği ve rekabeti dengelemek amacıyla dayanışmayı teşvik eden bu toplumlarla sınırlı değildir. ABD, rekabeti ve girişimci tüzel kişiliğinin otonomisini vurgulayan bir millî iş kültürüne sahiptir, fakat ABD şirketlerinin, özgün biçimde "Amerikalı" kalmakta, millî devletin güç ve fonksiyonlarından kaynaklanan çok gerçek çıkarları vardır. Örneğin, doların uluslararası ticaretin aracı olmayı sürdürmesi, FAA ve FDA gibi düzenleyici ve standart belirleyici yapıların dünya lideri olması ve ABD sanayii ile yakın çalışması, ABD mahkemelerinin dünya çapında ticarî ve mülkiyet haklarının önde gelen koruyucusu olması, Federal Hükümet'in R&D'nin heybetli bir destekleyicisi ve yurtdışındaki ABD firmalarının çıkarlarının güçlü bir koruyucusu olması gibi.

Aşırı küreselleşme teorisyenleri, tüketicilere işin hizmet etmesi için azat edilmiş bir dünya resmi çizerler. Devlet ve askerî güç, küresel piyasalar karşısında mesele olmaktan çıkmıştır. Bu bakışa göre, ekonomi ve politika birbirlerinden ayrılmaktadırlar ve politika, ekonominin değeri kadar değer kaybetmektedir. Piyasaların sonucu serbest rekabet tarafından belirlendikçe, piyasalar hükmettikçe ve millî kontrolün ötesinde görüldükçe, devletlerin ekonomik sonuçları kontrol etme veya bunları güç kullanarak değiştirme kapasiteleri azalacaktır. Ekonomik hedefler için dünya piyasalarının çıkarlarına karşı askerî güç kullanma girişimleri yıkıcı olacağından, döviz

kurlarıyla oynamak, borsaları karıştırmak, ticareti azaltmak gibi ekonomik yaptırımlar sözkonusu olacaktır. Savaş ekonomik rasyonalliteyle herhangi bir şekilde bağlı olma durumuna son verecektir -birçok toplum, kaçınılmaz olarak "militan" olmaktan çok "endüstriyel" olacaktır. Savaş, etnik homojenlik veya din gibi ekonomik anlamda irasyonel hedeflerle hareket eden başarısız ve ekonomik olarak geri kalmış toplumların ve siyasî güçlerin başvuru mercii olacaktır. Böyle, ticaret için serbest bir dünya, başından beri klasik ekonomik liberalizmin hayâli olmuştur. Bu, aynı zamanda bir illüzyondur. Piyasalar ve şirketler kamu iradesinin koruması olmaksızın varolamazlar. Açık uluslararası ekonomi, eninde sonunda, Batı (özellikle ABD) gücüne ve yasal dayanakla desteklenen aktif kamu düzenlemesine bağlıdır.

Kamu gücünce şirketlere ve piyasalara sağlanan avantajlar, millî düzeyle sınırlı değildir. Aslında, birçok hayatî hizmet ve şirketler arasındaki işbirliği biçimleri bakımından, millî düzeyli kurumlar, yeterli lokal bilgi ve etkin yönetimin oldukça uzagındadır. Bölgesel yönetimler, sanayinin hayatî kolektif hizmetlerinin tüm gelişmiş sanayi dünyasındaki sağlayıcısıdırlar. Bölgesel yönetimler, özellikle, küçük ve orta ölçekli şirketlerden oluşan endüstriyel bölgelerin kamu eklemleridir ve bu durum, böyle şirketlerin daha büyük ölçekli şirketlerin ekonomilerine kıyasla avantajlı ve uluslararası düzeyde yarışabilir olmalarının önemli bir sebebidir. Bölgesel ekonomik yönetimin, büyüyen sanayi bölgelerinin, millî devletlerle bölgesel yönetimler arasında etkin bir ortaklık ve işbölümünün varlığı, millî ekonomilerin dünya piyasalarındaki başarılarının önemli birer tamamlayıcısıdırlar.

Yukarıda belirtilen argümanlar doğruysa, büyük veya küçük, uluslararası piyasalarda aktif olan şirketlerin birçoğunun, dünya ekonomisinin millî veya uluslararası kamusal yönetiminin devamından güçlü

çıklarları vardır. Uluslararası anlamda, malî piyasalarda bir güvenlik ve istikrar aracı, güvenilir serbest pazar yapısı ve ticarî hakların korunmasını ararlar. Millî anlamda, başarılı sanayileşmiş devletlerin kültürel ve kurumsal yapıları tarafından bahşedilen farklı avantajlardan faydalanmaya çalışırlar. Eğer şirketlerin böyle çıkarları varsa, gayri nizamî piyasalardan oluşmuş frenlenemez bir küresel ekonominin meydana gelmesi oldukça uzak bir ihtimaldir. Küreselleşme teorisyenleri, ya neo-klasik ekonominin basitçe bir okunuşundan yola çıkan kayracı kabullere (providentiyalizm) ya da Marksist solun kasvetli varsayımlarına bel bağlarlar. İkinci durumda, siyasî otorite, sermayenin iradesine boyun eğmekte ve mevcut dünya düzeninde bunu karşılayacak hiçbir şey yapamamaktadır.

Daha aşırı küreselleşme teorisyenlerinin çalışmalarında, uluslararası ekonominin hükmedilemez/frenlenemez olduğu ve millî devletlerin ekonomik sonuçları etkilemeyeceği görüşleri birbirleriyle yakından bağlantılıdır. Muhafazakâr politik retorik için “küreselleşme”nin değeri aşikârdır. Yerel işgücü, uluslararası sermaye rekabetçi dünya baskılarına boyun eğmelidir. Aynı şekilde, “küreselleşme” geleneksel millî sosyal demokrat stratejilere veya başka aktif makro ekonomik politikalara da hükmedecek gibi görünüyor. Fakat durum bu mudur?

Ekonomik Yönetim ve Sınırları

Uluslararası ekonomiye hükmedilemez mi? Millî düzeyde kamu iradesi ekonomik sonuçları değiştirmeye muktedir değil midir? Küreselleşmecilerin çoğunun, hafızaları kıttır: onlar, uluslararası ekonominin bugün, birçok bakımdan, 1870-1914 arasında olduğu kadar açık olduğunu 1918'den sonra bunu yeniden yaratmak için belirli çabalar sarf edildiğini unuturlar. Millî ekonomi yönetiminin etkisizliği Keynezyen stratejilerin düşüşü bağlamında

görülür. Fakat devletler, millî hükümetlerin talep yönetimini uyguladıkları dönemden önce, makro ve mikro ekonomik hedefler bağlamında kamu politikalarına sahipti.

Hepsinden önemlisi, 1945 sonrasında millî Keynezyen stratejilerin başarılı olma ihtimali temellerini dünya ticaretinin çok taraflı yönetilmesi ve hızlı büyüme döneminden sonra gerçekleştirdi. Dünya ticareti, iç üretimden daha hızlı büyüdü ve GATT rejimi tarafından, tarife liberalizasyonu ve döviz kurlarının kısmen belirli olduğu Bretton Woods rejimi için uyarıldı. Millî stratejiler, böylece, anahtar ekonomik değişkenlerin uluslararası yönetimi bağlamında işledi.

1945 sonrası millî ekonomi yönetiminin diğer bir özgün yönü -ortaklıkçı işbirliği- daha uluslararasılaşmanın doğrudan tehdidi altında gibi görünmektedir. Millî devlet temelli böyle “sosyal demokrat” stratejiler, aşkın ve ortak bir “millî çıkar”da sığınacak yer olarak organize işgücüne, organize işe dayandı. Fakat, potansiyel olarak oldukça hareketli sermaye ile yerli kökenli işgücü arasında, Almanya gibi bugüne kadar millî dayanışmacı olmuş toplumlarda bile böyle millî konumlu bir çıkar ortaklığı olabilir mi? Şüphesiz iki toplumun seçmenlerinin *millî* çıkarları birbirinden ayrılmaktadır, fakat ikisinin de en azından uluslararası ekonomik istikrarda sınırlı ortak çıkarları vardır. Eğer işgücü kolektif olarak yerelleştirilmişse, sermayenin imalattaki ve geniş hizmet ağlarındaki önemli yatırımları orta vadede görece sabittir. İki grubun da uluslararası ekonomik ortamdaki ve özellikle malî piyasalardaki aşırı karmaşaların korunmasından çıkarları vardır. Eğer millî gündemler üzerinde daha az anlaşılırlarsa, bu gündemler sınırlı boyutta olsa bile, uluslararası ekonomik yönetim konusundaki ortak vaatleri paylaşabilirler. Scharpf (1991) gibi yorumcular tarafından öngörülen çıkarlardaki keskin ayrışma, ancak gelişmiş ülkelerdeki organize işgücü gündemini yarı kapalı bir eko-

nomide münhasır hak ve imtiyazlarını savunabilecek gibi davranmaktan çok açık bir ekonomiye uluslararası düzenleme sağlayacak şekilde değiştirirse, daha az ciddî olabilir. Şimdiye kadar sosyal demokrat partiler ve sendika federasyonları bu düzenlemeyi yapmakta başarısız olmuşlardır.

İş dünyasının önemli kesimleri, bu yüzden, uluslararası ekonomi yönetimine muhalif olan *bütün* hareketlere karşı koymayacaktır. Bundan dolayı devletler, her iki önemli ekonomik çıkar grubunu, işgücü ve sermayeyi, en azından prensipte uluslararası ekonominin bir ölçüde yeniden düzenlenmesini desteklemeye muktedir bulacaktır. Bu, işgücü ve sermaye arasındaki eski millî paktın uluslar-üstü düzeyde bir yeniden üretimi olmayacaktır, fakat bu, gelişmiş milletler içinde ve bunlar arasında belirsizliğin giderilmesi ve ekonomik istikrar noktasında bazı çıkar ortaklıkları olduğunu imâ eder.

Yönetim, uluslararası olandan bölgesel olana doğru, beş düzeyde mümkündür:

1. Önde gelen millî devletler, belirginleştirecek olursak G3 (Avrupa, Japonya ve Kuzey Amerika) arasındaki anlaşmayla, geniş aralıklardaki döviz kurlarını istikrarlılaştırmak ve belki kısa dönemli spekülâtif malî işleri James Tobin (1994) tarafından önerildiği gibi sermaye devri vergisiyle sınırlamak, öylelikle, malî servetlerin kısa dönem dolaşımının spekülasyonundan elde edilecek muhtemel kazançları azaltmak.

2. Ekonomik faaliyetin belli bazı boyutları için GATT düzenini koruyan Dünya Ticaret Örgütü (WTO) gibi uluslararası düzenleme kuruluşlarını yaratan yeterli sayıda devlet aracılığıyla veya dolaysız yabancı yatırımı veya ortak ortam standartlarını kontrol edecek muhtemel otoriteler aracılığıyla.

3. Geniş ekonomik alanların, her ikisi de orta boy bir millî devletin bağımsız olarak gerçekleştiremeyeceği sosyal hedefleri takip edebilecek güçte olan, işgücü piyasalarında veya sosyal korumada yüksek standartları zorunlu kılan AB veya NAFTA gibi ticaret bloklarıyla yönetimi aracılığıyla.

4. Şirketlerle önemli sosyal çıkarlar arasında işbirliği ve rekabeti dengeleyen, R&D, sanayi finansının düzenlenmesi, uluslararası pazarlama, enformasyon ve ihraç garantisi, eğitim, gibi önemli girdilerin sağlanmasında yarı gönüllü ekonomik işbirliği ve yardım üreten, böylece millî ekonomik performansı güçlendiren ve millî ülkede yerleşmiş olan sanayileri teşvik eden millî düzeyde politikalar.

5. Sanayi bölgelerine kolektif hizmetler sağlayan, bunların uluslararası rekabet gücünü artıran ve dış şoklara karşı bir ölçüde koruma sağlayan bölgesel düzeyli politikalar.

Böyle kurumsal düzenleme ve stratejiler, en azından önde gelen gelişmiş sanayi milletlerinin yararına olarak, minimal seviyeli bazı uluslararası ekonomik yönetimler temin edebilir. Böyle yönetimler bu milletlerle geriye kalanlar arasındaki ticaret ve yatırım, gelir ve servet dengesizliğini değiştiremezler. Maalesef, küreselleşme kavramıyla ortaya sürülen gerçek mesele bu değildir. Mesele, dünya ekonomisine, sosyal adaleti, ülkeler arasında eşitliği ve daha fazla demokratik kontrolü sağlamak gibi büyük hedeflerle hükmedilip edilemediği değil, *bütün*yle hükmedilip edilemediğidir. Bir küreselleşme süreci, gelişmiş ülkelerde meslekleri, yatırımları ve hayat standartlarını tehdit ediyorsa o zaman dünyada bugün gördüğümüz büyük eşitsizliklere karşı herhangi bir tavır ihtimalinin değerini düşürecektir. Çünkü, o zaman bu süreç, (ekonomik iflâsla yüzyüze kalmaktan dolayı) gelişmiş devletler, yeni sanayileşmiş ülkelere karşı ticarî

engelleri yükselteceği ve üretimi yeniden bölgeselleştirmeye çalışacağı için, kısa sürecektir.

Eğer böyle uluslararası yönetim ve yeniden düzenleme mekanizmaları başlatılırsa, millî devletlerin rolü çok önemli olur. Millî devletler, artık, belli bir ülkede politikanın her boyuttaki sonuçlarını belirlemeye muktedir “hükmeden” güçler olarak değil, fakat yönetim biçimlerinin önerilebildiği, sınırlanabildiği ve sürdürülebildiği bir alan olarak görülebileceklerdir. Millî devletler, bugün, basitçe, dünyadan yerel düzeylere kadar uzanan karmaşık bir güç sistemi içinde bir güçler ve siyasî kurumlar sınıfıdır, fakat ülke nüfusuyla olan ilişkileri sebebiyle bir merkezîlikleri sözkonusudur.

Yeni “Egemenlik”

Nüfuslar hâlâ ülkeseldirler ve bir millî devletin vatandaşlığına konudurlar. Devletler, ülkelerinin sınırları dahilinde tam güçlü veya tam yetkili olmak anlamında değil, fakat bir ülkenin sınırlarını kontrol ettikleri ve demokrasilerinin itibarı ölçüsünde sınırları içindeki vatandaşların temsilcileri oldukları için “egemen” olmayı sürdürmektedirler. Düzenleyici rejimlerin, uluslararası kuruluşların, anlaşmalarla yasaklanan ortak politikaların hepsi, önde gelen millî devletler, egemenliği birleştirerek bunları yaratmak ve bunlara meşruiyet kazandırmak konusunda anlaştıkları için vücuda gelmiştir. Devletler, gücü, uluslarüstü kurumlara devretmektedirler, fakat bu, belirlenmiş bir miktarda değildir. Egemenlik bölünebilirdir, fakat devletler güç devretseler de yeni roller kazanmaktadırlar. Özellikle, egemenlik sunmak sûretiyle yarattıkları yeni otoriteleri meşrulaştırma ve destekleme fonksiyonuna sahip olacaklardır. Eğer bugün “egemenlik” millî devletin ayırt edici bir vasfı olarak kesin önem taşıyorsa, bu, güç aktarmada ve bunun hem üzerinde hem de altında yeni güçleri yasaklamakta bir meşruiyet kayna-

ğı rolüne sahip olmasındandır. Millî devletler hâlâ merkezî önemdedir, çünkü yönetim sanatının temel oyuncularındırlar. Millî devletler bunu, başka hiçbir kuruluş yapamadığı biçimde yaparlar; uluslararası kuruluşlarla ulus-altı faaliyetler arasında bir mihver işlevine sahiptirler, çünkü ülkesel olarak sınırlanmış bir nüfusun münhasır sesi olarak meşruiyet sağlarlar. Yönetme sanatını bir güç dağılımı süreci olarak uygularlar.

Uluslararası kuruluşların ve düzenleme kurumlarının ölçek olarak büyüdüğü ve tamamıyla önemli olduğu bir yönetim sisteminde, millî devletler kritik temsil mercileridirler. Böyle bir yönetim sistemi, küresel bir yönetim şekli anlamına gelir ve bunun içinde de önde gelen millî devletler küresel “seçmenler”dir. Devletler, çok ortalama bir derecede, uluslararası kuruluşların dünyadaki anahtar gruplara karşı sorumlu olduklarını ve önemli devletlerce desteklenen kararların uluslararası kuruluşlarca uygulatabildiğini, zirâ bunların iç kanunlarla ve yerel devlet gücüyle desteklendiğini garanti ederler.

Böyle bir temsil çok dolaylıdır, fakat uluslararası yönetimin sahip olabileceği demokrasi ve sorumluluğa en yakın olanıdır. Gelişmiş demokrasilerdeki anahtar gruplar, devletleri üzerinde biraz etkiye sahiptirler ve bu devletler uluslararası politikaları etkileyebilirler. Bu etki, en çok, bazı önemli devletlerin nüfusları, ulus-aşırı NGO’ların (hükümet dışı örgütler) dünya “sivil toplumu” tarafından belli bir konuda bilgilendirilir ve uyarılırsa ortaya çıkmaktadır. Greenpeace veya Kızılhaç gibi NGO’lar, gerçek millî-aşırı aktörler olmak için şirketlerden daha muteber adaylardır. Çevre veya insan hakları gibi ortak dünya meseleleri için bir kozmopolit kuruluş yaratmak, bunu köksüz bir “iş” için yapmaktan daha kolaydır.

Bunun yanında, hükümet-dışı kuruluşlar kategorisi bir yanlış adlandırmadır. Bunlar hükümetler değildir, fakat birço-

ğu, yönetimde çok hayati roller oynarlar. Greenpeace, balina avıyla ilgili uluslararası anlaşmaları etkili biçimde gözetmekte, kontrol etmektedir. Aynı şekilde “küreselleşme” teorisyenlerinin *bütün* devletler için geçerli varsaydığı ve Afrika’nın bazı bölgelerinde olduğu gibi devletlerin gerçekten zayıf ve etkisiz olduğu yerlerde, Oxfam gibi NGO’lar yönetimin eğitim, açlık yardımı gibi bazı temel fonksiyonlarını sağlamaktadırlar.

Belli temel siyasî boyutların, uluslararası kuruluşlar, ticaret blokları ve millî devletler arasında ortak politikalar garanti eden önemli anlaşmalar tarafından kontrol edildiği, uluslararası nitelikte yönetilen bir ekonomik sistem de, millî devlete bir rol verecektir. Bu rol, millî devletlerin diğer kurumlarda olmayan spesifik özelliklerini vurgular; bunların yukarıya ve aşağıya karşı pazarlık edebilme gücü... Paradoksal olarak, dünya ekonomisinin uluslararasılaştığı (ancak küreselleşmediği) düzey, millî devlet ihtiyacını geri getirmektedir.

Millî Devletler ve Hukukun Üstünlüğü

Buraya kadar, millî devletin öncelikle bir uluslararası yönetim dahilindeki rolü bakımından mevcudiyetinin devamlılığını tartıştık. Bunun yanında, “millî” devletin önemli bir siyasî örgüt şekli olarak devam edeceğini iddia etmek için başka bir sebep daha var ve bu, egemenliğin en önemli geleneksel unsurlarından biriyle, kanunların belirli bir ülkede bağlayıcılığıyla yakından ilgilidir. Devletin bu yasa yapmadaki tekel rolü, şiddet araçlarındaki tekel konumuyla ve yönetimin temel araçlarını sağlayan tutarlı bir yönetim sisteminin gelişmesiyle yakından ilgiliydi. Bugün, bu hukukun üstünlüğünü koruma rolü, modern devletin oluşumunun tarihî sürecindeki diğer unsurlarinkine göre bağımsızdır.

Argümanı baştan toparlamak gerekirse; hukukun üstünlüğünün kaynağı olarak millî devletler, uluslararası hukuk için zorunlu önşattırlar ve kamu güçlerinin birleştiricileri olarak farklı yönetim ve toplum standardı biçimleriyle çoğulcu “millî” toplumların yaşaması için gereklidirler. Devletler, tek yönetim aracı olarak bütün dış varlıklara karşı durmak mânâsına gelen geleneksel anlamda “egemen” olmaksızın hukukun üstünlüğünün temel kaynağı olabilirler. Devletin her şeye yetkili olması, münhasırlığı ve her şeye muktedir olması hukukun üstünlüğü için gerekli değildir; aslında bunlar, devletin, tarihî olarak, portmanto egemenlik teorisinden kaynaklanan ve onun altını oyan vasıflarıdır.

Devletler iki taraflı özelliğe sahiptir: tatmin edici karar alma ve yönetim güçleri ve kendilerinin ve vatandaşlarının hareketlerini sınırlayan kuralların kaynağı. Bu iki nitelik birbirinden -büyük ölçüde iyi yonde- ayrı düşüyor olabilir. Yönetimsel ve politika yapıcı kurumlar olarak millî devletlerin gücü azalmıştır. Savaşın dikkat çekiciliğindeki azalmayı ve millî ekonomik yönetimin sınırlanışının devletlerin toplumları üzerindeki hükmünü azalttığını gördük. Bu, devletlerin kanun yapıcı ve anayasal emredici olma işlevlerinin aynı ölçüde azalacağı anlamına gelmez. Devletin bir yönü tatmin edici ve sonuç belirleyicidir ki bu, siyasî karar alma ve bunları yönetim vasıtasıyla uygulama meselesidir. Diğer yön metotla ilgilidir ve devletin sosyal hareketlerin, en geniş anlamda, hareketlere kılavuzluk eden kanunların ve anayasal emirlerin bir düzenleyicisi olma rolünü ilgilendirir.

Anayasal düzenin kaynağı olarak kendinin ve başkalarının güçlerini sınırlayan ve fiillere haklar ve kurullarla kılavuzluk eden devlet, hukukun üstünlüğünün merkezindedir.

Eğer daha karmaşık ve çoğulcu bir sosyal ve siyasî sisteme doğru gidiyorsak, hukukun üstünlüğünün önemi azalmaya-

çak, artacaktır. Farklı siyasî güçlerden oluşmuş, hem uluslararası hem de millî düzeyde kurumlara ve örgütlere hükmeden bir devlet, kamu güçlerini birbirine kenetleyen, asgarî yürütme standartları ve zarardan korunma sağlamak sûretiyle fiilî görece tutarlı bir yolla düzenleyen bir ağa ihtiyaç duyar. Bu sebeple, anayasal düzeni ve *pouvoir neutre* (nötr güç) yönüyle hukukun üstünlüğünü gözönünde bulunduruyoruz.

Bu bakımdan bağlayıcı kuralların kaynağı olarak devlet, uluslararasılaşmış bir ekonomi ve toplumun merkezinde yer alır.

Dipnotlar:

* Bu yazı, *Economy and Society* (Cilt:24, Sayı:3, Ağustos 1995, ss. 408-442)'de yayımlanmış olan "Globalization and the Future of the Nation State" adlı makalenin çevirisidir.

Paul HIRST: Birkbeck College, University of London. Grahame Thompson Open University

1) Bkz: M. Weber; **Economy and Society**, Vol.1, New York: Bedminister press, ABD, 1969, özellikle s.56. Ortaçağ'da siyasî otoritenin çoğulculuğu üzerine Bkz. O. Von Gierke; **Political Theories of the Middle Ages** (1900), intro. by F. W. Maitland, Cambridge: Cambridge University Press, 1988 ve özellikle F.W. Maitland tarafından yazılan giriş kısmı. Egemen devletlerin oluşumu ve modern devletler sistemi ile ilgili olarak uluslararası ilişkiler teorisyenleri arasındaki son tartışmalar, tartışmayı bazı açılardan Weber'in ötesine taşımıştır. Örneğin; J. Ruggie; "Continuity and Transformation in the World Polity", R. Keohane (derleyen), **Neorealism Its Critics**, New York: Columbia University Press, 1986 ; B. Downing; **The Military Revolution and Political Change**, Princeton, NJ: Princeton University Press, 1992 ve H. Spruyt; **The Sovereign State and its Competitors**, Princeton, NJ: Princeton University Press, 1994. Bunların hepsi, erken dönem modern Avrupa'sında gerek siyasetin birimlerinin, gerekse bunlar arasındaki ilişkilerin tabiatlarının değiştiğini vurgular. Downing, askerî devrimlerin finanse edilmesi hadisesine, farklı devlet biçimlerinin belirlenmesine katkıda buldukları nazarıyla dikkat çeker. Spruyt, ülkesel egemen devletlerin; müsabıklarının -ya da şehir devletleri ve şehir birliklerinin- yerlerini Ortaçağ sonrasında alarak hakim biçim hâline geldikleri şartları inceler. Bununla birlikte, bu çalışmaların hiçbirini dinî çatışmanın rolünü hesaba katmaz veya dinî iç savaşlar sırasında Batı ve Orta Avrupa'da

siyasî otoritenin nasıl kırılğan olduklarını vurgulamaz. Avrupa'nın siyasasının çoğunluğu açısından, dinî savaşlar sınırlanmaksızın ne içeride istikrarlı otorite, ne de dışarıda uzlaşmış sınırların teşkili mümkün olmuştur.

2) Westphalia Antlaşması'nın ilgili şartları olarak 5. madde 1. ve 30. paragraflar için Bkz. P. Limm; **The Thirty Years War**, London: Longman, 1984.

3) Egemenliğin, devletin münhasır bir vasfı hâline gelişi hakkında Bkz. H. Hinsley; **Sovereignty**, 2nd Edition, Cambridge: Cambridge University Press, 1986.

4) Bu "bilardo topu" etkileşimleri E. L. Marge; **Modernisation and the Transformation of International Relations**, New York: Free Press, 1971 içinde vurgulanmıştır. Anarşik bir *devletler* toplumu olarak modern uluslararası ilişkiler düşüncesi H. Bull; **The Anarchical Society: A Study of Order in World Politics**, London: Macmillan, 1977'dan alınmıştır.

5) Bu milliyetçilik tartışması, oldukça zıt iki yaklaşım üzerinde seyredir: Benedict Anderson'un (**Imagined Communities**, London: Verso, 1991) kültürel homojenliğin karakterini siyasî bir proje gibi vurgulayan görüşü ile Eric Hobsbawm'ın (**Nations and Nationalism Since 1780**, Cambridge: Cambridge University Press, 1992) milliyetçi politikalar hakkındaki şüpheciliği ve milliyetçilerin siyasî ve kültürel karmaşıklıkları homojenize etmeye çalışmalarının sağlıklı bir düzeltme olduğu retoriğine karşı duruşu.

6) Bkz. B. Hindess; "Power and Rationality: the Western Concept of Political Community", **Alternatives**, 1992, 17 (2): 63-149.

7) Bkz. Tom Nairn'in etkili denemesi "All Bosnians Now", **Dissent**, Fall 1993, 403-10.

8) Bkz: B. Hindess; "Imaginary Presuppositions of Democracy", **Economy and Society**, 1991/20 (2), ss. 95-173.

9) Bkz. I. Kant; "**Kant-Political Writing**, H. Reiss, (derleyen) 2nd edition, Cambridge: Cambridge University Press, 1991" içinde; "Perpetual Peace" ve ayrıca, liberal devletlerin birbirleriyle kavga etmekten kaçınıp kaçınmadıkları sorusu için, Bkz. M. W. Doyle; "Kant, Liberal Legacies and Foreign Affairs", **Philosophy and Public Affairs**, 12 (1):205-35; (2): 325-53. 1983

10) Bu konudaki entelektüel argümanlar için Bkz. K. Ohmae; **The Borderless World**, London: Collins, 1990; "The Rise of the Region State", **Foreign Affairs**, 71/2, 1993, ss.78-87; "Putting Global Logic First", **Harvard Business Review**, Jan/Feb 1995, 119-25 ve R. Reich **The Work of Nations**, New York: Vintage Books, 1992.

11) Millî politikaların değişen rolü hakkında Bkz. G. Mulgan; **Politics in an Anti-Political Age**, Cambridge: Polity Press, 1994 ve millî devletin azalan rolü hakkında Bkz. M. Horsman ve A. Marshall; **After the Nation State**, London: HarperCollins, 1994.

12) Bkz. B. Brodie; **The Absolute Weapon**, New York: Harcourt Brace, 1946 ve B. Brodie; **Strategy in the Missile Age**, Princeton, NJ: Princeton University Press, 1965.

13) Bu, bir çok yönden, devletlerin bir "sivil düzen"e girmesi ve artık anarşinin olmamasıdır; bu, uluslararası ilişkileri "çaydırılmış devletler"in ötesine taşımaktadır ve Schell tarafından savunulan (J. Schell; **The Abolition**, London: Picador, 1984) nükleer dayanıklılık çözümüne yakındır.

14) Silâhlanmanın bu girişimin altını oyması mümkün görünmemektedir. Hasım bölgesel güçlerin (Hindistan ve Pakistan gibi) karşılıklı olarak nükleer güce sahip olmaları, bir çaydırma açıklamasıyla ayrıca konvansiyonel askerî maceraların frenlenmesiyle sonuçlanacaktır. Önde gelen nükleer güçler Irak veya Kuzey Kore gibi "parya" devletleri silâhsızlandırmak için çaba harcayacaklar ve muhtemelen bir derece başarılı olacaklardır. Asıl tehlike, nükleer silâh sahibi istikrarsız rejimlerin dağılmasından ve nükleer terörizmden kaynaklanmaktadır. Bunlardan ilki, muhtemelen, büyük güçlerin siyasî ve askerî yaptırımlarına konu olacaktır, ikincisi ise, gerçek bir tehdit olarak, çaydırma veya konvansiyonel savaşla sınırlanamaz: bu bir istihbarat ve polis işidir.

15) Bu argüman özellikle Van Creveld tarafından ileri sürülmektedir. Bkz. M. Van Creveld; **On Future War**, London: Brassey's, 1991.

16) Kant bu argümanı geliştirmektedir. I. Kant; **a.g.e.**, s.16.

17) Yönetim ile hükümet arasındaki farka ve uluslararası alanlarda muhtemel devlet-dışı düzenleme biçimlerine ilişkin ilginç bir tartışmalar dizisi için Bkz. J. N. Rosenau ve E. O. Czempiel (derleyen); **Governance without Government** Order and Change in World Politics, Cambridge: Cambridge University Press, 1992. Ayrıca Bkz. iyi yönetim için devletlerin rollerini tanımlamaya yönelik girişim olarak Dünya Bankası'nın 1994 raporu, **Governance**.

18) Bkz. Paul Hirst ve Grahame Thompson; **Globalisation in Question**, Cambridge: Polity Press, 1996, Chapter 4.

19) Bkz. Paul Hirst ve Grahame Thompson; "Globalisation, Foreign Direct Investment and International Economic Governance", **Organisation**, 1994, 1(2), ss.277-303, s. 295-6.

20) Bkz. Paul Hirst ve Grahame Thompson; "Globalisation...", **a.g.e.**

21) Bkz. Paul Hirst ve Grahame Thompson; "The Problem of 'Globalisation': International Economic Management and the Formation of Trading Blocs", **Economy and Society**, 1992, 21/4: 357-96, s.366, 8.

22) Bu durum muhtemelen; Keynes'in modern dünyaya bıraktığı temel mirasın, onun *The General Theory*'de ortaya koyduğu, millî ekonomilerin yönetilmesine yönelik hesabı değil, belirsizliğin yatırım, üretim ve ticaret üzerindeki aşındırıcı etkilerine ve beklentilerin istikrara kavuşturulmasında hesaplanabilir bir uluslararası para iskeletinin değerine ilişkin olarak ortaya koyduğu uzun vadeli vurgusu olduğudur. Skidelski'nin biyografisi, (R. Skidelsky; **John Maynard Keynes, The Economist as Saviour 1920-1937**, Vol.2, London: Macmillan, 1992) bugün Keynes'in fikirlerinin değerini göstermesi bakımından, onu (özellikle 1920'lerde) aşırı uluslararasılaşmış ve patlamaya hazır bir dünya ekonomisinde millî politikalar meselesiyle boğuşur göstermesi açısından olağanüstü değerli ve açıktır.

23) Bkz. Millî yenilik sistemlerine (B.A. Ludval; **National Systems of Innovations**, London, Pinter, 1992; G. Hodgson ve Screpanti (derleyen) **Rethinking Economics**, Cheltenham: Edward Elgar içinde M. McKelvey; "How Do National Systems of Innovation Differ? A Critical Analysis of Porter, Freeman, Ludvall and Nelson", 1991; R. Nelson; (derleyen) **National Systems of Innovation**, Oxford: Blackwell, 1993; M. Porter; **The Competitive Advantage of Nations**, London: Macmillan, 1990.) ve millî iş sistemlerine (R. Whitley; **Business Systems in East Asia: Firms, Markets in Societies**, London: Sage, 1992; R. Whitley; **European Business Systems: Firms and Markets in their National Contexts**, London: Sage, 1992) ilişkin literatür.